

PSY 227 Praktikum raného vývoje

Název předmětu: **Praktikum raného vývoje**

Garant předmětu: doc. PhDr. Šárka Portešová, PhD.

Vyučující předmětu: **Mgr. Eva Pavlíková (epavliko@gmail.com)**

Typ studia: **Bc. (jednooborové i dvouoborové)**

Typ předmětu: **ECTS B - povinně volitelný**

Semestr konání: **podzimní semestr**

Rozložení hodin: přednášky/semináře **1/1**

Způsob ukončení: **klasifikovaný zápočet**

Počet kreditů: **4**

Pondělí 11:30 až 13:00, učebna U42

(Předmět je vhodný po absolvování PSY 105 Obecná psychologie a PSY 103 Vývojová psychologie I., případně PSY 104 Vývojová psychologie II.)

Anotace:

Prakticky zaměřený předmět z aplikované psychologie raného vývoje. Rozšiřuje vědomosti PSY 104 (Vývojová psychologie II) o bezprostředně uplatnitelné poznatky v péči a výchově dětí ve věkovém rozmezí 0 až 5 let. Je (mimo jiné) zamýšlen jako odborná forma podpory Dětského koutku při FSS: zvyšování kvalifikace a odborných kompetencí dobrovolníků, kteří se starají o klienty dětského koutku, pomoc při zajišťování programu pro děti v rámci různých akcí DětKa, pomoc při hledání odborné intervence v případě potřeby ze strany rodičů.

V širším smyslu by frekventanti měli získat prakticky využitelné odborné znalosti a dovednosti psychologické pomoci, která je orientovaná na rodiny v době vývoje jejich malých dětí.

Aplikační možnosti¹:

Získané poznatky mohou studenti uplatnit:

(1) **bakalářští absolventi:** v práci pro instituce s klientelou dětí kojeneckého, batolecího a předškolního věku a jejich rodičů, např.

- mateřská a rodinná centra, zájmové kluby rodičů,
- střediska volného času
- azylové domy pro matky s dětmi,
- cestovní kanceláře (koncepte pobytů pro rodiny s malými dětmi)
- spolky a neziskové organizace s příslušným zaměřením,
- stacionáře, lůžková oddělení nemocnic („vývojové a herní specialisté“ – pravděpodobně po doplnění další požadované kvalifikace)

(2) **magisterští absolventi:**

- viz bakalářští absolventi
- specializovaní psychologičtí poradci pro toto věkové období – tzv. dětské psychologové,

---

¹ S vědomím genderové nekorektnosti uvádím označení profesí pouze v mužském tvaru. Za hlavní považuji informace a stručnost.

poradci rané péče, dětské klinické psychologové (po doplnění další potřebné kvalifikace a splnění praxe ve zdravotnictví)

Výstupem je **klasifikovaný zápočet**, podmínkou pro jeho získání je:

1. aktivní spolupráce s Dětským koutkem na FSS (dobrovolnické hlídání dětí, praktická a organizační pomoc při akcích Dětského koutku)
2. aktivní práce v seminářích:
  - krátká prezentace (5-7 minut) zvoleného tématu do Wikipedie či seminární práce
  - zajištění příslušného názorného a autentického materiálu: dětská kresba, informace z rozhovoru o výchově dítěte raného věku, kazuistika dítěte apod.
3. zpracování odborně vyhovujícího hesla do Wikipedie (seminární práce) zaměřené na předem zvolené a konzultované téma
4. 80% účast na lekcích
5. prokázání vědomostí a praktických dovedností v testu či kolokviu

Příklady témat seminárních prací:

Témata níže uvedená jsou pro inspiraci. Studující mohou samozřejmě přijít s vlastním návrhem – doporučuji však předem konzultovat.

Rodičovství a výchova dětí raného věku v různých kulturách.

Psychologické aspekty dětské vyměšovací hygieny (bezplenková komunikační metoda; udržování vyměšovací čistoty u batolat – učení nebo zrání?...)

Kritická analýza vybraného programu rodičovského vzdělávání o výchově dětí (Respektovat a být respektován, Kurs efektivního rodičovství, Škola lásky v rodině, Laskavé rodičovství, Nevýchova, Výchova Bez Poražených (P.E.T)... ideálně na základě vlastní zkušenosti s absolvováním příslušného programu či na základě rozhovoru s propagátory daných přístupů)

Rané intervenční programy (Early Intervention).

Dětské teorie světa okolo nás. (např. Odkud se bere děšť, Jak přicházejí na svět mimina...) – seminární práce založená na vlastním malém výzkumu (N=1 stačí)

Současné výzkumy kojeneckého a batolecího vývoje (např. vývoj lokomoce - Esther Stillman Thelen, Karen Adolph – New York University, Rachel Keen – Univ. of Massachusetts (Virginia), Andrea Aguiar- Univ of Waterloo, Canada, Karen Wynn – Yale University, Amanda Woodward – Univ of Chicag, Andrew Meltzoff – Univ of Washington...)

Souvislosti attachmentu a jeho poruch (komplexní vývojové trauma, reaktivní porucha příchyllosti²...)

Psychické perinatální trauma novorozence – mýtus nebo etologická nevyhnutelnost?

Alternativou ke klasické seminární práci je:

Zpracování kvalitního hesla z okruhu psychologie raného vývoje do Wikipedie³

1. kvalitní heslo je založené na kvalitních recenzovaných odborných zdrojích, zdroje jsou uvedeny a heslo případně obsahuje propojení na související hesla a odkazy na kvalitní související webové stránky)
2. jedná-li se o nějaký odborně nepodložený přístup, je kritické upozornění na tuto skutečnost v hesle samozřejmostí

² RAD – reactive attachment disorder

³ Projekt Studenti píší Wikipedii

https://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Studenti_p%C3%AD%C5%A1%C3%AD_Wikipedii

Téma seminárního úkolu a jeho prezentaci si studující přihlásí do 1. 10. 2017 ve sdílené tabulce:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wDW0CbQxEmYhw_fcDT8l_f_XFKsnxLejQf461yGGJFc/edit?usp=sharing

(Sešit nazvaný **Praktikum 2017**, v sešitě **PREZENTACE 2017** si zapište, prosím, termín, kdy zvolené téma v 5-7 minutách představíte ostatním – max. 2 lidé na jedné lekci, využijte, prosím, i termíny z kraje semestru ☺)

Témata a jejich specifikaci doporučuji konzultovat. Zpracování zvoleného tématu by mělo splňovat základní standardy pro odbornou práci a vycházet přednostně z recenzovaných odborných zdrojů (monografie, výzkumné studie z recenzovaných odborných časopisů).

Termín odevzdání seminárních prací: do **neděle 19. 11. 2017**

Rozsah práce: min 4 normostrany, max 5 normostran čistého textu, tj. **7200 – 9000 znaků** (nepočítá se titulní strana, seznam použitých zdrojů a případný obsah)

Forma odevzdání seminární práce: **POUZE v elektronické podobě** do stejnojmenné složky ODEVZDÁVÁRNÝ předmětu PSY 227.

Formální náležitosti zápočtové práce:

- normostrana = 60 znaků na řádku, 30 řádků, 1800 znaků včetně mezer na jedné stránce
- doporučený font: Times New Roman, velikost 12
- formát elektronického textu *.doc(x), *.rtf, *.txt, odpovídající formáty v OpenOffice (LibreOffice). **NE** *.pdf
- citační pravidla dle Americké psychologické asociace - příklad třeba zde:
<http://psych.fss.muni.cz/phprs/download.php?sekce=1>
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js10/metodika/web/ebook_citace.html
(záložka **Nejčastěji užívané styly** → **APA style**)

Odevzdání hesla do Wikipedie:

1. Zkopírovat odkaz na heslo do tabulky ke svému jménu a tématu
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wDW0CbQxEmYhw_fcDT8l_f_XFKsnxLejQf461yGGJFc/edit?usp=sharing
2. Upozornit vyučující mailem, že byl odkaz vložen ☺.

Klasifikační schéma:

Se odvíjí od celkového přístupu v následujících kategoriích, celkový bodový zisk a jemu odpovídající známka – viz tabulka vedle.

	Max body	Min body
aktivní účast na lekcích a docházka	5	3
Dobrovolnictví v DĚTKO	5	0
Prezentace tématu +seminární úkol	10	5
Prověření znalostí	10	5

klasifikace	Počet bodů
A	26 – 30
B	21 – 25
C	16 – 20
D	14 – 19
E	10 – 13
F	9 a méně

Přestože klasifikace kursu je dána součtem více výstupů, je nutné splnit **všechny podmínky** pro získání klasifikovaného zápočtu (viz výše).

Literatura k testu/kolokviu:

Cíbochová, R. (2004). Psychomotorický vývoj dítěte v prvním roce života. *Pediatric pro praxi*, 2004 (6), 291-297.

Dittrichová, J., Papoušek, M., Paul, K. a kol.(2004). *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*. Praha: Grada, ISBN 80-247-0399-8

Papoušek P.(1995). Počátek duševního vývoje: Kojenec a jeho svět. *Propsy*, 1995 (5), 3-10. (elektronická kopie článku je ve studijních materiálech)

Pouthas, V.; Jouen, F. (2000). *Psychologie novorozence*. Praha: Grada, 285 s., ISBN 80-7169-960-8.

Svoboda, M; Krejčířová, D; Vágnerová, M. (2009). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. vyd. 2. Praha: Portál,791 s. ISBN 9788073675660. (text příslušné kapitoly je ve studijních materiálech)

Úkoly:

1. Zajistit Kresbu dítěte ve věku 2-5 let, ideálně osobně být u jejího vzniku. Pokud nemáte možnost dítě vidět, získejte aspoň kresbu s informacemi, zda je dítě chlapec/dívka a kolik mu bylo v době vzniku obrázku let - s přesností na měsíce (např. 4roky, 3 měsíce)
(bude potřeba **30. 10. 2017**)
2. Zjistit u rodičů, příbuzných, přátel s malými dětmi, co považovali (aktuálně považují) za nejtěžší ve výchově svých dětí raného věku (0 – 5 let)
(bude potřeba **4. 12. 2017**)
pokud nemáte ve svém okolí zdroj autentických informací, lze se hledat i v internetových diskusních fórech, např. <http://www.rodina.cz/nazor16482001.htm> nebo takové téma sami někde založit např. formou sondy - google formuláře s pár otázkami...)

Shrnutí důležitých termínů:

	Datum	událost
	do 1. 10. 2017	zadat téma seminárního úkolu a datum jeho prezentace do tabulky⁴
	30. 10. 2017	bude potřeba kresba dítěte
	do 19. 11. 2017 vč.	odevzdat seminární práci (elektronicky do odevzdávný) nebo zkopírovat odkaz na heslo do Wikipedie do tabulky – viz pozn. pod čarou
	27. 11. 2017	burza znalostí (test/kolokvium)
	4. 12. 2017	budou potřeba výsledky zjištění „Těžkosti výchovy v raném věku“

Termíny, úkoly a jejich připomínky obsahuje i následující volně přístupný Google Kalendář:
<https://www.google.com/calendar/embed?src=3eg9cc5mfca28k4g44gek5ujb8%40group.calendar.google.com&ctz=Europe/Prague>

Časový rozvrh a obsah kursu:

Jednotlivé lekce půjdou po sobě přibližně v tomto pořadí, ale může nastat změna. Náplň kursu se bude odvíjet dle aktuální situace – pokud se naskytne možnost demonstrovat nějakou problematiku na konkrétním příkladu či živém modelu, dám jí přednost. Něco zažít bývá zpravidla lepší než x-krát číst či slyšet ☺.

⁴ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wDW0CbQxEmYhw_fcDT8l_f_XFKsnxLejQf461yGGJFc/edit?usp=sharing

Lekce	datum	téma
1.	18. 09. 2017	ÚVOD, PRENATÁLNÍ A PERINATÁLNÍ OBDOBÍ
2.	25. 09. 2017	KOJENECKÉ OBDOBÍ (úkol: Opatřit si kresbu dítěte 2-5 let)
3.	02. 10. 2017	BATOLECÍ OBDOBÍ
4.	09. 10. 2017	MASÁŽ KOJENCŮ A BATOLAT
5.	16. 10. 2017	VÝVOJOVÉ ŠKÁLY – psychodiagnostika vývoje (BSID II aj.)
6.	23. 10. 2017	VÝVOJOVÉ VAROVNÉ SIGNÁLY V RANÉM VĚKU
7.	30. 10. 2017	JEMNÁ MOTORIKA & ŘEČ (práce s kresbou dítěte), úkol: „Těžkosti ve výchově dítěte raného věku“
8.	06. 11. 2017	RANÁ PÉČE, RANĚ INTERVENČNÍ PROGRAMY
9.	13. 11. 2017	HRA A PŘÍBĚH V ŽIVOTĚ DÍTĚTE
10.	20. 11. 2017	PŘEDČASNĚ NAROZENÉ DĚTI
11.	27. 11. 2017	test & burza znalostí
12.	04. 12. 2017	MAGICKÉ ROKY A VÝCHOVA (práce s informacemi o výchově)
13.	11. 12. 2017	Vyhrazené téma, otázky, knihy, postřehy, reflexe...

Specifikace jednotlivých témat:

Z níže uvedených bodů nebude odpřednášeno vše, je uveden širší kontext problematiky včetně literatury pro případnou pozdější profesní potřebu.

PRENATÁLNÍ A PERINATÁLNÍ OBDOBÍ

- prenatální vývoj, prenatální psychologie
- prenatální učení (BabyPlus® aj.) – kritický pohled
- psychologická příprava na rodičovství (změny přechodu bezdětného partnerství v rodičovství, „aktivní otcovství“...)
- porod (aktuální alternativy, přítomnost a „funkce“ doprovodu rodičky – partner, dula...), porodní trauma (Je porod pro dítě trauma? Je porod pro matku trauma?)
- perinatální období (adaptace novorozence, Apgar-skóre, vytváření citové vazby mezi matkou a dítětem, adaptace rodičů, podpora kojení – Laktační liga, laktační poradkyně
- perinatální trauma – novorozence i rodičky

Informační zdroje

- Coudrisovi M. a R. (1997). *Hovory s nenarozeným dítětem (duchovní průvodce uvědomělým těhotenstvím)*. Praha: Práh, 211s., ISBN 80-85809-68-0. (výpověď ženy o duchovním spojení s nenarozeným dítětem – autentické či fikce?)
- Goer, H. (1999). *Průvodce přemýšlivé ženy na cestě k lepšímu porodu*. Praha: One Woman Press, 549 s., ISBN 80-86356-12-2.
- Klaus, M. H., Kennell, J. H., Klaus, P. H. (2004). *Porod s doulou*. Praha: One Woman Press, 277 s., ISBN 80-86356-34-5.
- LeBoyer, F. (1991). *Porod bez násilia*. Martin: Osveta, ISBN 80-217-0276-1
- Matějček, Z., Langmeier, J. (1986). *Počátky našeho duševního života*. Praha: Pyramida.
- Nilsson, L., Hamberger, L. (1996). *Tajemství života*. Praha: Svojtka&Vašut, ISBN 80-7180-025-2 (fotografie prenatálního vývoje)
- Odent, M. (1995). *Znovuzrozený porod*. Praha: Argo, ISBN 80-85794-05-2.
- Odent, M. (2013). *Přirozené funkce orgasmů při milování, porodu a kojení*. Praha: Maitrea.
- Papoušek P. (1995). Počátek duševního vývoje: Kojenec a jeho svět. *Propsy*, 1995/5, str. 3-10 (kopie ve studijních materiálech).
- Pouthas, V.; Jouen, F. (2000). *Psychologie novorozence*. Praha: Grada, 285 s., ISBN 80-7169-960-8.
- Rachana, S. (2013). *Lotosový porod bez přestřížení pupečníku*. Brno: Tvořivá škola.
- Simkinová, P. (2000). *Partner u porodu*. Praha: Argo, 245 s., ISBN 80-7203-308-5.
- Stadelman, I. (2000). *Zdravé těhotenství, přirozený porod*. Praha: One Woman Press, 584 s., ISBN 80-86356-04-3.
- Vágnerová, M. (1996). *Vývojová psychologie I.*, Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-317-2.

Verny, T., Kelly, J. (1993). *Tajomný život dieťaťa pred narodením*. Bratislava: SPN, ISBN 80-08-02055-5.

<http://www.babyplus.cz> (<http://www.babyplus.com>)

<http://www.isppm.de>

<http://www.birthpsychology.com>

<http://www.prenatalnipsychologie.cz/> (v červnu 2013 vzniklo občanské sdružení Asociace prenatální psychologie)

KOJENECKÉ OBDOBÍ

- motorický vývoj (se zaměřením na praktické otázky – správná péče o správný motorický vývoj, význam lokomoce lezením, vývoj úchopu, rozšíření o neurologické poznatky – diagnostika, možnosti rehabilitace)
- kognitivní vývoj (přiměřená stimulace, vhodné hračky a pomůcky)
- metoda Alpha Nursing
- problémy ve vývoji kojence (nadměrný pláč, poruchy biorytmicky, opožďování/poruchy PM vývoje)
- specifická témata: předčasný porod a nedonošené dítě, chronicky nemocné nebo handicapované dítě

Informační zdroje:

Bauerová, I. (2009). *Bez pleny – Laskavá moudrost přirozené hygieny nemluvnat*. Praha: DharmaGaia, 1. vyd., ISBN 978-80-86685-93-9

Dittrichová, J., Papoušek, M., Paul, K. a kol. (2004). *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*. Praha: Grada, ISBN 80-247-0399-8.

Dolínková, I. (2006). *Cvičíme s kojenci a batolaty*. Praha: Portál, ISBN 80-7367-072-0.

Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo, ISBN: 80-7203-380-8.

Fořt, P. (2008). *Aby dítě lépe chutnalo. Současná výživa pro kojence, batolata a děti předškolního věku*. Praha: Ikar, 239 s., ISBN 978-80-249-1047-5

Hofhanzlová, J. (2002). *Polévky a kašičky pro nejmenší*. Čestlice: Nakladatelství Pavla Momčilová, 92 s., ISBN 80-85936-30-5.

Hofhanzlová, J. (2002). *Zdraví pro ženu a dítě přírodními prostředky*. Praha: Alternativa, 223 s., ISBN 80-85993-67-8.

Karp, H. (2005). *Nejšťastnější miminko v okolí*. Praha: Ikar, 312 s., ISBN 80-249-0564-7.

Kleplová, V. (2006). *Našemu sluníčku, buď fit od narození po školu*. Olomouc: ANAG, 207 s., 1. Vyd., ISBN 80-7263-357-0.

Koch, J. (1995). *Výchova kojence v rodině*. Praha: Brána, ISBN 80-85946-01-7.

Leachová, P. (1995). *Dítě a já*. Praha: Cesty, ISBN 80-7181-033-9.

Orenstein, J. (2000). *365 užitečných nápadů pro první rok s dítětem*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-688-8.

Ostertáková, D. (2002). *Receptář zdravé výživy pro kojence a děti*. Praha: Nakladatelství Motýl, 2. vyd., 190 s., ISBN 80-88775-96-5.

Piaget, J.; Inhelderová, B. (1997). *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-146-0.

Sobotková, D., Dittrichová, J. (2003). *Narodilo se s problémy a co bude dál*. Praha: Grada, 1. vyd., ISBN 80-247-0398-X.

Solter, A. (2016). *Moudrost raného dětství: proč důvěřovat miminkům a batolatům a učit se péči o ně od nich samotných*. (1. vyd., 292 s.) Praha: Triton.

Strnadlová, V.; Zerkán, J. (2007). *Radost ze zdravých dětí. Preventivní i léčebná strava pro celou rodinu*. Olomouc: Anag, 346s., ISBN 978-80-7263-419-4.

Temelie, B. (2005). *Výživa podle pěti elementů pro matku a dítě*. Bratislava: Eugenika, 245 s., ISBN 80-89227-05-8.

Woolfson, R. C. (2005). *Bystřé dítě KOJENEC*. Praha: Ottovo nakladatelství, ISBN 80-7181-134-3.

www.kojeni.cz (Laktační liga – seznam poradkyň pro kojení)

www.nedoklubko.cz (občanské sdružení – informace a psychosociální pomoc pro rodiče předčasně narozených dětí)

<http://babyklokanci.blogspot.com/> (sdružení podporující rodiny, jejichž dítě se narodilo příliš brzy nebo je nemocné)

www.aperio.cz (Občanské sdružení – společnost pro zdravé rodičovství)

BATOLECÍ OBDOBÍ

- vývoj lokomoce, osobnosti, identity, řeči...
- vývojový účel batolecího negativismu
- stimulace hrubé i jemné motoriky, vhodné hry a hračky
- nejčastější poruchy vývoje (vývojová dysfázie, retardace jedné či více složek vývoje)

- časné projevy hyperaktivity či LMD a možné diagnostické a intervenční přístupy k ní
- mírné odchylky motorického vývoje (podle dr. Kleplové)
- Marshmallow Test

Informační zdroje:

- Dobson, J. (1995). *Dětský vzdor*. Praha: Návrat domů, ISBN 80-85495-37-6.
- Dolínková, I. (2006). *Cvičíme s kojenci a batolaty*. Praha: Portál, ISBN 80-7367-072-0.
- Hanšpachová, J. (1997). *Hry pro maminky s dětmi*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-896-1.
- Karp, H. (2005). *Nejšťastnější batole v okolí*. Praha: Ikar, 344 s., ISBN 80-249-0652-X.
- Mischel, W. (2015). *Marshmallow test*. Praha: Ikar, 1. vyd., ISBN 978-80-249-2651-3
- Pavlišová, P. (2007). Kognitivní vývoj batolete a možnosti jeho ovlivnění, *VOX PEDIATRIAE*, 7(5). Odborný časopis - vydavatel Sdružení praktických lékařů pro děti a dorost, MEDIX, ISSN 1213 – 2241.
- Solter, A. (2016). *Moudrost raného dětství: proč důvěřovat miminkům a batolatům a učit se péči o ně od nich samotných*. (1. vyd., 292 s.) Praha: Triton.
- Wolfson, R. C. (2005). *Bystré dítě BATOLE*. Praha: Ottovo nakladatelství, ISBN 80-7181-134-3.

MASÁŽ KOJENCŮ A BATOLAT

Masáž je druh dotekové stimulace. Taktilní kontakt „kůže na kůži“ je pro děti velmi přirozený a má relaxační i terapeutický efekt. Zážitek na sobě je nejlepší, ale mnozí by jej mohli vnímat jako příliš intimní, takže si pustíme DVD a prakticky vyzkoušíme pouze masáž hlavy (obličej).

Jednou z mála kontraindikací masáže je, že ji dítě netoleruje a není mu nepříjemná. Jinak je zpravidla vhodná jak pro děti zdravé, tak pro nemocné či handicapované.

- úleva pro děti po komplikovaném porodu (poporodní trauma)
- prohloubení vazby mezi rodičem a dítětem
- uklidnění a uvolnění při napětí
- zlepšení zdravotního stavu (neklid, nespavost, ekzémy, imunita)
- zlepšení usínání a zkvalitnění spánku
- podpora zažívání (včetně příznivého ovlivnění bolestivých stavů s větry)
- podpora správného pohybového vývoje (zpevnění svalů, zlepšení koordinace pohybů)
- stimulace spojení mezi mozkiem a periferními částmi těla, aktivace obou mozkových hemisfér
- různé přístupy k dětské masáži

Informační zdroje:

- Auckettová, A. D. (1992). *Masáže kojenců*. Praha: Jan Kazelsberger, 78s., ISBN 80-85387-07-7
- Cline, K. (1990). *Čínská masáž pro kojence a děti*. 1. Vyd. Praha: Pragma, 150s., ISBN 978-80-7349-056-0.
- Finando, D. (2009). *Léčba dětí masáží*. Olomouc: Fontána, 232s., ISBN 978-80-7336-526-4.
- Guzmán, G. (2009). *Masáže nastávajících maminek a miminek*. Brno: Computer Press
- Hašplová, J. (1999). *Masáže dětí a kojenců*. Praha: Portál, 101 s., ISBN 80-7178-495-8.
- Hašplová, J. (2009). *Masáže dětí a kojenců*. Praha: Portál, 7.vyd. 120s., ISBN 978-80-7367-652-0.
- Heath, A. & Bainbridge, N. (2004). *Baby Massage: The Calming Power of Touch*. 2nd Ed. London: A Dorling Kindersley book, 97s. ISBN 1 4053 0434 0.
- Kavanach, W. (2008). *Něžné doteky – masáž a reflexologie kojenců a dětí*. 111s., ISBN 978-80-7263-453-8.
- Rehm - Schweppeová, R.; Graboschová, S. (2010). *Masáž děťátka – shiatsu pro děti*. Praha: Ikar, 94s., ISBN 978-80-249-1369-8.
- Walker, P. (1996). *Dětská masáž*. Praha: Svojtka&Vašut, 94s., ISBN 80-7180-112-7.

VÝVOJOVÉ ŠKÁLY – možnosti psychologického posouzení aktuálního stavu vývoje dítěte

- Historie: Gesellova vývojová škála
- Baily Scales of Infant Development (BSID II) – ukázka

Informační zdroje:

Sobotková, D., Dittrichová, J. (2006). *Hra ve vývoji dětí v prvním roce života*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1137-9.
Svoboda, M.; Krejčířová, D.; Vágnarová, M. (2009). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. vyd. 2. Praha: Portál, 791 s. ISBN 9788073675660. (text příslušné kapitoly je ve studijních materiálech).

VÝVOJOVÉ ODCHYLKY V RANÉM VĚKU

- Poruchy chování a emocionality: abnormální dráždivost a pláč, hypo/hyperaktivita, problémy se spánkem
- Prosté vývojové opoždění
- Možné časné známky neurovývojových poruch
- Alternativní a augmentativní komunikace, „znakování s miminy“
- Dílčí urychlení vývoje, nadané děti (viz PSY 514 – Psychologie nadaných dětí, doc. Portešová)

Informační zdroje:

Gravillon, I. (2003). *Spánek malých dětí*. Praha: Portál. 112s., ISBN 978-80-7367-494-6.
Howard, P. J. (1998). *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál, str. 108 – 121, ISBN:80-7367-052-6
Kast-Zahn, A., Morgenroth, H. (2008). *Každé dítě může dobře spát*. Brno: Computer Press, 160s., ISBN: 978-80-251-2063-7.
Sobotková, D., Dittrichová, J. (2006). *Hra ve vývoji dětí v prvním roce života*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1137-9.
Vasilovčík-Šustová, T. (2008). *Jak se domluvit s kojencem a batoletem*. Praha: Grada, 137s., ISBN 978-80-247-2336-5

Důležitá kapitola. V této oblasti mnoha psychologům v praxi chybí potřebné informace. Je většinou nereálné, stanovit diagnózu na základě jednorázového vyšetření dítěte raného věku. Mnohá symptomatologie podle posledních poznatků může mít i mikrobiologický či imunologický podtext, což bohužel nezohledňují ani mnozí dětské lékaři. Vzhledem k malému počtu psychologických specialistů na raný věk a jeho odchylky se na vyšetření čeká mnoho měsíců a dítěti tak utíká cenný čas pro začátek vhodné intervence. Shrnující a komplexní literatury není mnoho.

HRA V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

- nezbytné množství teorie – vývoj hry, funkce hry
- zamyšlení nad původem funkce hraček dříve a nyní
- hra dospělého s dítětem
- profese herního specialisty (viz studium sociální pedagogiky v Olomouci)

Informační zdroje:

Benešová, M. (2005). *Projekt Dětský herní specialista ve Speciální škole při Dětské nemocnici FN Brno*. In Sport ve vědě - věda ve sportu. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2005. ISBN 80-210-3633-8, pp. 15-95. 17. 2. 2005, Brno.
Millarová, S. (1978). *Psychologie hry*. Praha, Odeon
Rostohar, M. (1939). *Psychologická podstata dětské hry*. *Psychologie - časopis.*, 5(1), 24-29.
Slade, A.; Wolf, D. P. (1999). *Children at play: clinical and developmental approaches to meaning and representation*. 1st pub., New York: Oxford University Press, 313s. ISBN 0195044142.
Sobotková, D., Dittrichová, J. (2006). *Hra ve vývoji dětí v prvním roce života*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1137-9.
Valenta, M. (2001). *Herní specialista*. Olomouc: UP, ISBN 80-244-0345-5.
<http://www.klicek.org/playwork/index.html>

POHÁDKY, PŘÍBĚHY A MEDIA V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

- Funkce výchovná – víte, co všechno je v pohádkách?
- Funkce relaxační a psychologická
- Čtení na dobrou noc
- Vlastní příběhy – fantazie dětí i rodičů

Informační zdroje:

Badegruber, B., Pirkel, F. (2000). *Příběhy pomáhají s problémy*. Praha, Portál, 2.vyd., ISBN: 80-71784-16-8.
Bettelheim, B. (2000). *Za tajemstvím pohádek*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, ISBN 80-7106-290-1.
Cenková, T. (2012). *Psychologem svým dětem*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3587-0
Franz, M., von (1998). *Psychologický výklad pohádek*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-260-2.

Müllerová, E.(1998). *Příběhy z měsíční houpačky*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-601-2.
Ortnerová, G. (1995). *Pohádky radí nejmenším*. Praha: Knižní klub, ISBN80-7176-243-1.
Ortnerová, G. (1999). *Pohádky radí školákům*. Praha: Knižní klub, ISBN80-7176-900-2.
Peseschkian, N. (1996). *Kupec a papoušek*. Praha: Cesta, ISBN 80-85319-60-8.
<http://www.celeceskoctedetem.cz/>
<http://www.bibliohelp.cz/knihy/pohadkoterapie>

JEMNÁ MOTORIKA A ŘEČ

- Grafomotorika: vývoj kresby, charakteristika dětské kresby – názorně na konkrétních dětských kresbách; Test obkreslování
- Modelování a další manuální činnosti
- Souvislosti jemné motoriky a s rozvíjením řeči, kognitivních funkcí a tvořivosti

Informační zdroje:

Caseová, C., Dalleyová, T.(1995). *Arteterapie s dětmi*. Praha: Portál. (dobře pojednán vývoj dětské kresby)
Čermák, R. (1946). *Dětské kresby*. Brno: Nakl. Karel Dittrich, 11 s.
Davido, R.(2001). *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 208s., ISBN:978-80-7367-415-1.
Einonová, D. (2002). *Naše dítě - rozvoj tvořivosti*. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-614-2.
Einonová, D. (2001). *Naše dítě - rozvoj osobnosti*. Praha: Fragment, ISBN 80-7200-518-9.
Gibson, R.; Barlowvá, A.; Tyletová, J. (2004). *Učíme se malovat prstovými barvami*. Fragment: Praha, ISBN 80-7200-883-8.
Kucharská, Anna (autor kapitoly) (2002): Kresebné diagnostické metody. [Diagnostic drawing methods]. In: Diagnostika. Pedagogicko - psychologické poradenství II., 1. vyd., Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2002, s. 56-93, ISBN: 80-7290-101-X, monografie
Mlčák, Z.(1996). *Diagnostické využití dětské kresby v práci učitele*. Ostrava: Scholaforum, 25 s.
Moje první knížka – hračky z plastelíny (1997). Praha: Svojtka a Vašut, ISBN 80-7180-303-0.
Ondrůjová, L. (1930). *Dětská kresba*. Brno.
Pelló, B. (1999). *Malý výtvarník – to jsem udělal sám. (pro děti od 4 let)*. Praha: Svojtka&Co., ISBN80-7237-131-2.
Peterson, L. W.; Hardin, M. E. (2002). *Dítě v tísni. Příručka pro screening dětských kreseb*. Praha: Triton, 141 s. ISBN 80-7524-237-0.
Read, H. (1967). *Výchova uměním*. Praha: Odeon.
Švancara, J. a kol.(1971). *Diagnostika psychického vývoje*. Praha: Avicenum , str. 178 – 194.
Švancarová, L.(1976). Longitudinální zkoumání vývoje zobrazovacích schopností. *Československá psychologie*, 20(4), 319-329.
Uždil, J. (1980). *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: SPN, 3. vyd.
Uždil, J., Šašínková, E. (1980). *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: SPN.

RANÁ PÉČE A MOŽNOSTI ODBORNÉ RANÉ INTERVENCE

- raná péče
- psycholog a raná intervence
- programy rané intervence (Portage...)
- HostHome Start ČR...

Informační zdroje:

Pavlíková, E., Honzářková, B. (2010). Sociální služby pro rodiny s malými dětmi se specifickými potřebami. *Sociální práce/Sociální práce*, 10 (3), 132-142, ISSN 1213-6204.
<http://www.ranapece.cz/>
<http://www.rana-pece.cz/>
<http://www.dorea.cz/>
<http://www.hostcz.org/o-nas>

MAGICKÉ ROKY A NEJČASTĚJŠÍ VÝCHOVNÉ PROBLÉMY

Převážně diskusní lekce

- zamyšlení a diskuse nad výchovou a jejími cíli, výsledky
- výchovné „zásady“ z pohledu některých psychologických škol
- empirické výchovné „zásady“

- snadno versus obtížně vychovatelné děti
- ideální rodič (vychovatel)

Informační zdroje:

- Aldort, N. (2010). *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, ISBN 978-80-7252-287-3.
- Cloud, H., Townsend, J. (2007). *Děti a hranice*. Praha: Návrat domů, ISBN 80-7255-075-6.
- Covey, S. (2009). *7 návyků šťastných dětí*. Praha: FranklinCovey Czech, ISBN 978-80-254-5752-8.
- Dinkmeyer, D; Boučková, B; McKay, G. D. (2008) *Efektivní rodičovství krok za krokem*. Praha: Portál, 2008. 141 s., 2.vyd. ISBN 9788073674458.
- Dobson, J. (1995). *Dětský vzdor*. Praha: Návrat domů, ISBN 80-85495-37-6.
- Dreikurs, R., Grey, L. (1997). *Logické důsledky*. Nové Zámky: Psychoprof, spol. s r. o., ISBN 80-967148-7-2.
- Drtilová, J.; Koukolník, F.(1994): *Odlíšné dítě*. Praha: Vyšehrad, 1. Vydání.
- Fraibergová, S. H. (2002). *Magické roky – jak pochopit a řešit problémy raného dětství*. Praha: Triton, 260s., ISBN80-7254-270-2.
- Hodgkinson, T.(2009). *Líný rodič -lenošením a nečinností k lepšímu rodičovství*. Brno: Jota, 248s., ISBN 978-80-7217-665-6. (počtení s vtipem a nadhledem ☺)
- Karp, H. (2005). *Nejšťastnější batole v okolí*. Praha: Ikar, 344 s., ISBN 80-249-0652-X.
- Karp, H. (2005). *Nejšťastnější miminko v okolí*. Praha: Ikar, 312 s., ISBN 80-249-0564-7
- Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T. (2006). *Respektovat a být respektován*. Praha: Spirála, ISBN 978-80-904030-0-0.
- Langmeier, J.; Balcar, K.; Špitz, J. (2000). *Dětská psychoterapie*. Praha: Portál, 2., rozš. a přeprac. vyd.
- Leman, K. (2010). *Do pátku bude vaše dítě jiné*. Praha: Návrat domů, 1. vyd. ISBN 978-80-7255-219-1.
- Leman, K. (2012). *Jak vychovat děti a nepřijít o rozum*. Praha: Návrat domů, 1. vyd. ISBN 978-80-7255-241-2.
- Matějček, Z.(1994). *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1. vyd.
- Millerová, A. (2001). *Dětství je drama*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Rheinwaldová, E.(1993). *Rodičovství není pro každého*. Praha: Motto, 1. vyd.
- Rogge, Jan - Uwe (1999). *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1. vyd.
- Šebek, M. (1990). *Neklidné děti a jejich výchova*. Praha: SPN, 1. vyd.
- Wildová, R. (2010). *Svoboda a hranice, láska a respekt*. Praha: DharmaGaia, 1. vyd., ISBN 978-80-7436-005-3.
- Winterhoff, M. (2012). *Proč se z našich dětí stávají tyrani*. Praha: Ikar, 1. vyd. ISBN 978-80-249-1564-7

Doplněno:

- Bednářová, J. & Šmardová, V. (2011). *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, 1. vyd, 978-80-251-1829-0
- Heckmannová, H. (2016). *Pomalé rodičovství*. Praha: DharmaGaia, 1. vyd., ISBN 978-80-7436-062-6
- Jungwithová, I. (2009). *Pohodoví rodiče – pohodové děti*. Praha: Portál, 1. vyd., ISBN 978-80-7367-536-3
- Medina, J. (2011). *Pravidla mozku dítěte*. Brno: Computer Press, 1. vyd., ISBN 978-80-251-3619-5
- Mischel, W.(2015). *Marsmallow test*. Praha: Ikar, 1. vyd., ISBN 978-80-249-2651-3
- Smallová, M. F. (2012). *Naše děti, naše světy*. Praha: DharmaGaia, 1. vyd., ISBN 978-80-7436-028-2
- Stiefenhofer, M. (2002). *55 dobrých rad, když má vaše dítě strach*. Havl. Brod: Fragment, 1. vyd., ISBN 80-7200-651-7
- Stiefenhofer, M. (2002). *55 dobrých rad, když se vaše dítě vzteká*. Havl. Brod: Fragment, 1. vyd., ISBN 80-7200-649-5
- Stiefenhofer, M. (2002). *55 dobrých rad, když vaše dítě nechce spát*. Havl. Brod: Fragment, 1. vyd., ISBN 80-7200-650-9
- Sunderlandová, M. (2008). *Věda zvaná rodičovství*. Praha: Ikar, 1. vyd., ISBN 978-80-249-1004-8

<http://www.rodina.cz/clanek4504.htm>

<http://www.efektivnirodivcovstvi.cz/>

<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=486>

<http://www.bezporazenych.cz/>